

Osamljeni kras

Zasavja

Borivoj Ladišič

Reka Sava teče pri Litiji v prebojno sotesko. Naprej je savska dolina težko dostopna in je odmerjena le reki in prometnicam. Savsko dolino in soseščino na obeh bregovih med Litijo in Zidanim Mostom poimenujemo Zasavje. Pokrajina, ki jo obravnavam, leži južno od Save proti Dolenjski. To je hribovit svet, kjer prehaja alpsko predgorje v dolenjski kras. Hribovje so razrezali številni vodotoki in globoke grape. Zasledimo tudi širše doline, a brez večjih ravnin. Geološka zgradba je sila pestra. Kamenine zastopajo zlasti karbonski skrilavci in peščenjaki, triasni dolomiti in prepustni apnenci, kjer se uveljavlja osamljen kras s plitvimi vrtačami, z manjšimi jamami in ponekod tudi s ponikalnicami. Gozd je povečini še ohranjen, ta porašča večino hribovja; izjeme so le doline vodotokov in krčevine okoli naselij. Na skrilavcih in peščenjakih je mnogo acidofilnih listnatih, borovih in mešanih gozdov, kjer prevladujejo topla in suha karbonatna tla pa so razširjene termofilne hoste hrasta puhavca in črnega gabra. Večina rastlin uspeva v ekstremnih ekoloških razmerah na prisojnih in strmih pobočjih, skalnatih grebenih in mogočnih pečinah.

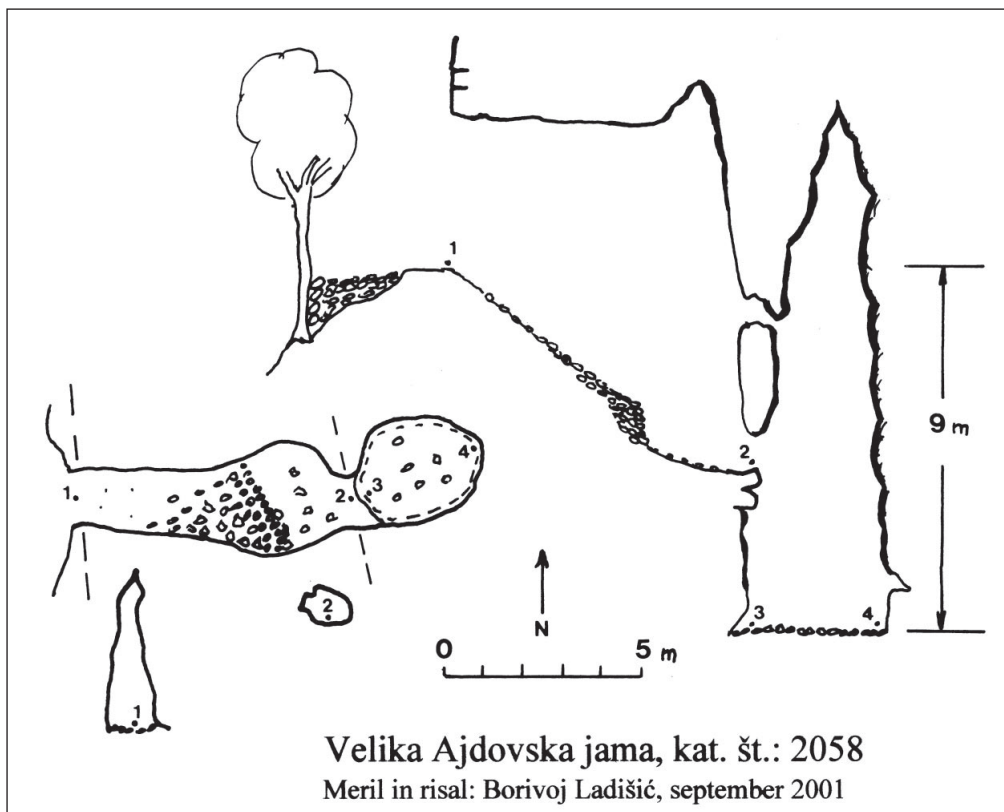

*Spust v Brezno pod Bršo.
Foto: Borivoj Ladišič*

Raziskovati jame v taki čudoviti deželi je nepozabno doživetje, zato sem se leta 2001 večkrat podajal na to območje in raziskal 16 objektov. Prevladovale so vodoravne jame, teh je bilo 11, raziskal sem tudi 5 brezen. Seveda gre za manjše objekte, kar je značilno za osamljeni kras. Brezna so globoka od 10 do 32 metrov, najdaljša jama pa ne presega 40 metrov dolžine. Šest objektov je bilo že registriranih, obstoječa dokumentacija je bila zelo pomanjkljiva, nekateri objekti pa so imeli v katastru zapisano le katastrsko številko. Med jamami prevladujejo fosilni izviri, le v dveh jamah se pojavlja vodni tok. To sta Korbarjeva jama ter Jama pri Tlaki. Brezna so s korozijo razširjene tektonske razpoke. Prostrano območje še zdaleč ni preiskano. Izvedel sem za še nekaj novih vhodov, tu pa je tudi nekaj jam, ki so že registrirane, a s pomanjkljivo dokumentacijo. Vsi obstoječi zapisniki o jamah s tega območja so stari več desetletij. Kaže, da so jamarji kar pozabili na to pokrajino in usmerjali ekskurzije drugam.

Lege jam so koncentrirane na več območij, kar je najbrž odvisno od geološke sestave tal. Največ jam je v okolici naselja Podpeč pod Skalo. To je strnjeno naselje v podnožju razgledne Velike peči ali Skale. Velika peč je hrib z več kot 100 metrov visokim skalnatim skokom na zahodni strani. Prav v vzhodju skalnatega klifa so nanizane štiri jame. Bolj znani sta *Ajdovska jama*, v kateri so našli ostanke iz prazgodovinske dobe, in *Fantovska luknja*, kjer so se nekdaj skrivali fantje, ko so jih iskali za vojaško službo. Tu sta še manjši *Jama v Peči* in *Jama nad Fantovsko luknjo*, na robu skalnega skoka pa je 20 metrov globoko brezno, ki je že registrirano, a ga nisem obiskal. O jamah pod Skalo kroži pestro ljudsko izročilo. Ljudje vedo povedati, da je v njih voda, ki seže pod Veliko peč, v njih naj bi bilo tudi skrito zlato, ki ga varuje orjaška kača. Zelo zanimiva je *Kaverna na Pogajčevem* pri vasi Vodice in nedaleč od Skale. Jama je

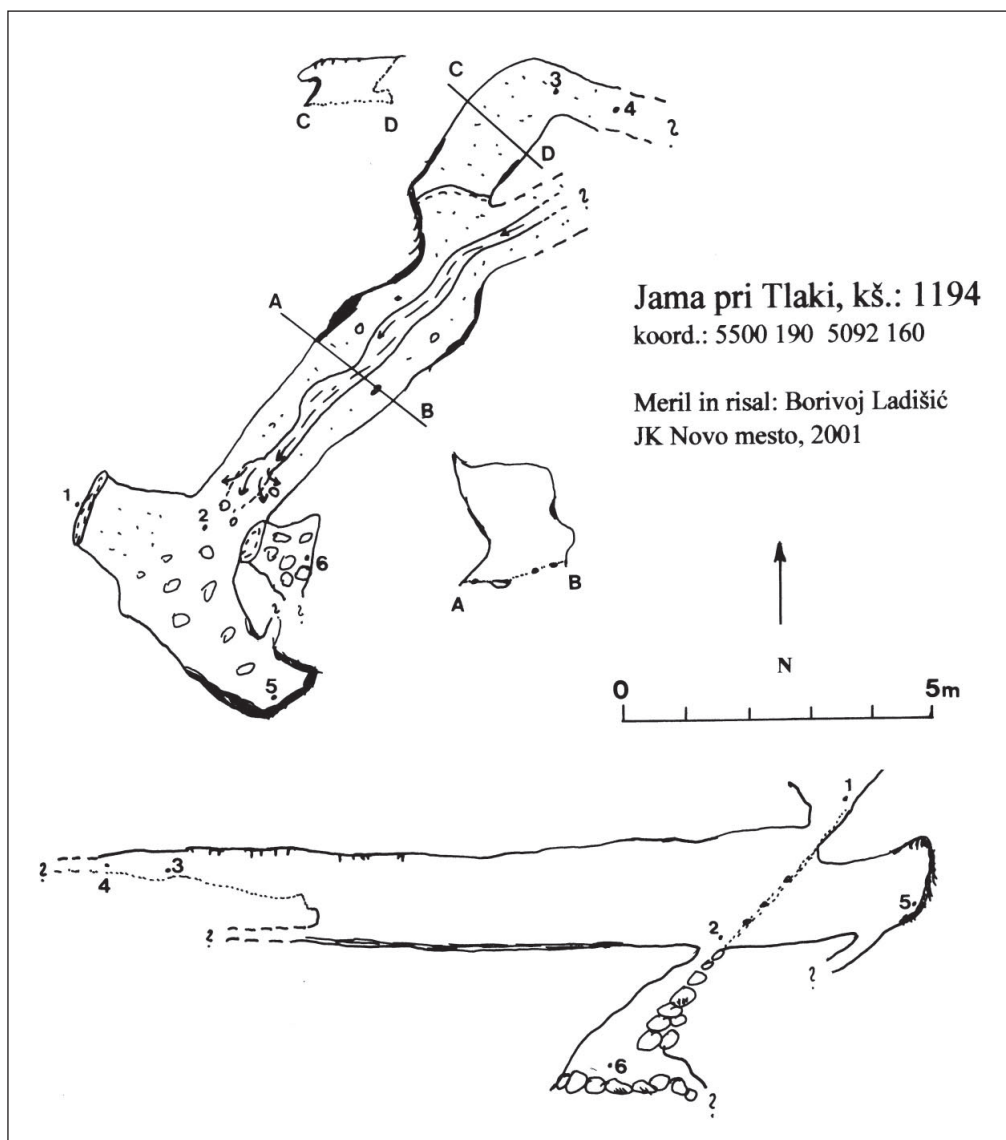
Ime	KŠ	Tip	Dolžina	Višina	Najbližje naselje
Ajdovska jama	1087	jama	36	14	Podpeč pod Skalo
Fantovska luknja	1086	jama	16	4	Podpeč pod Skalo
Jama v Peči	1088	jama	19	2	Podpeč pod Skalo
Nad Fantovsko jamo		jama	11,5	1	Podpeč pod Skalo
Kaverna na Pogajčevem		jama	20,5	5	Vodice pri Gabrovki
Trotarica		brezno	43	25	Mala Goba
Podgrac		brezno	36	32	Čeplje
Velika Ajdovska jama	2058	jama	16	9	Ravne
Mala Ajdovska jama		jama	9	1	Ravne
Dupleznica	4611	jama	6,5	0,5	Preveg
Brezno v Kurjem dolu		brezno	11	10,5	Tlaka
Jama pri Tlaki	1194	jama	19	4,5	Tlaka
Brezno na Ruklju		brezno	19	11	Moravče
Korbarjeva jama		jama	34,5	1	Lukovec
Kostajev pruh		jama	11	1,5	Velika Preska
Brezno pod Bršo		brezno	51	20	Lukovec

pravzaprav rudniški rov, v katerem so neuspešno iskali manganovo rudo. Na koncu 15 metrov dolgega rova so naleteli na manjšo a lepo zasigano kapniško dvorano. V bližini sta še dve brezni, *Trotarica* pri vasi Mala Goba ter *Podgrac* pri vasi Čeplje.

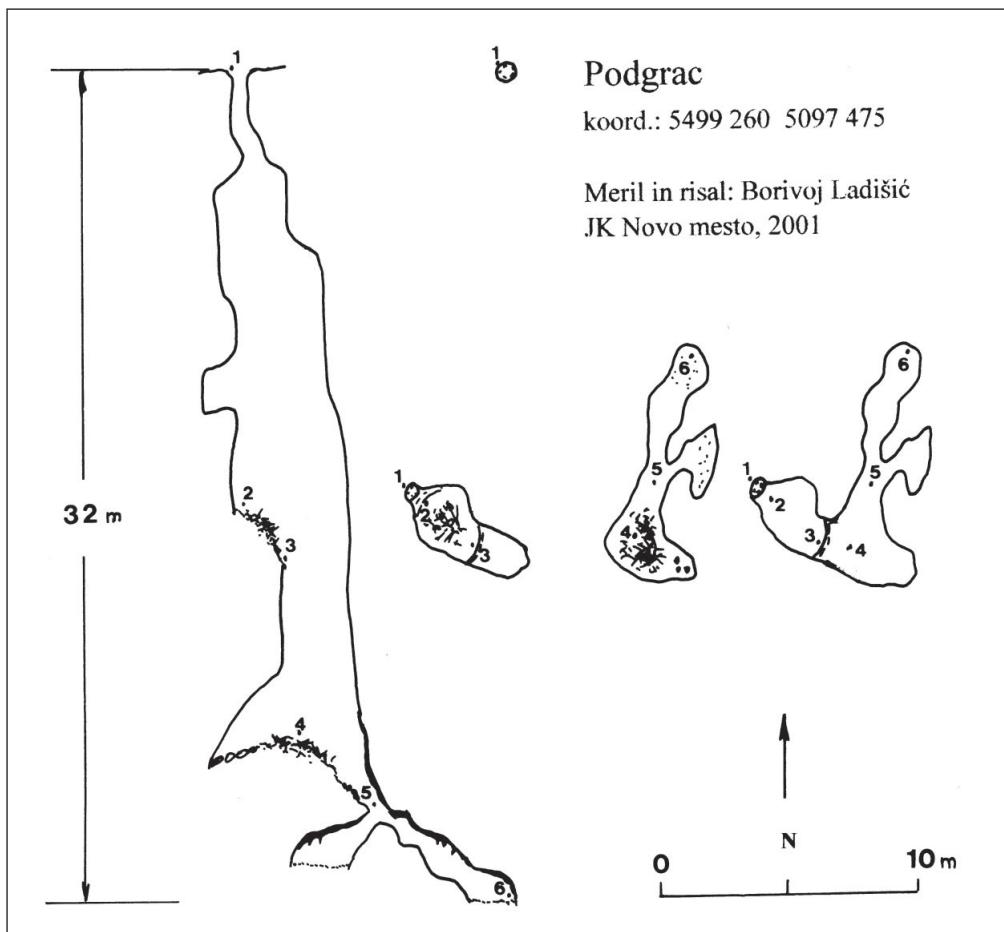

Vhod v Dupleznico.
Foto: Borivoj Ladišič

Nekaj jam je na strmem hribu Ostrež pri vasi Ravne, ki se dviga neposredno nad Savo. Tu je *Velika Ajdovska jama*, v kateri so se baje skrivali domačini pred Turki, med drugo vojno pa partizani. V neposredni bližini je *Mala Ajdovska jama*. Nedaleč stran je jama *Dupleznica*, v katero so se med drugo vojno zatekli domačini, da bi se izognili prisilni izselitvi.

Več jam je v bližini naselij Tihaboj in Tlaka. Spustil sem se v, s smetmi precej zasuto *Brezno v Kurjem dolu* ter *Brezno na Rklju*, ki je zasuto s podornimi skalami. Skozi *Jamo pri Tlaki* teče manjši potoček, ki ponikne sredi jamskega rova, na površju se pojavi dobrih 10 metrov stran pod vhomom. Po pripovedovanju domačina, ki mi je jamo pokazal, so se v njej skrivali partizani. Zanimiva je zlasti *Korbarjeva jama* z vhomom iz kleti, ki je tudi dajala varno zavetje partizanom v času zadnje vojne. To je 40 metrov dolg in nizek rov, po katerem občasno pritečejo visoke vode iz hribovitega zaledja. Domačin je povedal, da se je to zgodilo

nazadnje pred štirimi leti. Voda se takrat razlije po betonskih tleh kleti in odteka čez nizek prag. Za vhomom je manjša dvanica, kjer še vedno stojijo, v času vojne postavljene klopi. Visoko v pobočju nad Korbarjevo jamo je prostrano *Brezno pod Bršo* z veliko dvanico na dnu, ki je zelo lepo zasigana.

So naši zlato tele iz Velike Ajdovske jame?

Na Dolenjskem so bile nekoč vsesplošno razširjene pravljice in bajke o ajdovčkih. V njih so bili ajdi, pritlikavi ljudje, ki so se podnevi skrivali v jamah. Zato imamo številne kraške jame, ki se imenujejo ajdovske. Nič koliko pripovedi je krožilo in najbrž še kroži med ljudmi tudi o zakopanem zlatem teletu, ki naj bi bilo zakopano pod tem ali onim hribom ali pa v kaki jami. Ljudje vedo povedati vrsto zgodb tudi o bajnih zakladih, od tistih, ki jih čuva kačja kraljica v podzemski jami, do skrivnih grobov prenekaterega kralja, napolnjenih z zakladi. Številne nezapisane zgodbe, ki so še žive med ljudmi, nam kažejo, da imamo na Dolenjskem, pa tudi drugod, zakopanih tudi precej zlatih telet in zakladov. Pogosto je bil v teh zgodbah zaklad zakopan prav v kaki ajdovski jami.

Tudi v Zasavju poznamo nekaj ajdovskih jam. Ena od teh je Velika Ajdovska jama, ki se odpira v pobočju pod vasjo Ravne. Vas stoji na prostranem in ravnem svetu, vrh planotastega hriba Ostrež, zato ima prav tako ime. Do vasi pridemo po serpentinasti cesti iz naselja Renke ob Savi. Široka ravan vrh Ostreža se na vse strani prevesi v strahotno strma in ponekod tudi navpična pobočja. Ta se proti severu rušijo proti Savi, ki teče 400 metrov nižje, proti zahodu pa proti globoki grapi potoka Šumnik. Zahodno prepadno pobočje se začne z nekaj deset metrov visokim skalnim skokom. Do jame pridemo, če se previdno spustimo pod vznožje skalnega klifa in se prebijemo dobrih 200 metrov proti severu. Potem zagledamo velik zevajoč vhod v jamo, le 10 metrov naprej pa je vhod v Malo Ajdovsko jamo. Vhod v Veliko Ajdovsko jamo je visok 4 metre in širok 1,5 metra, nastal pa je ob izraziti prelomnici in je značilne trikotne oblike. Rov se za vhodom nekoliko razširi in strmo pada še 9 metrov. Ker pa je strop v isti višini kot pri vhodu, se višina rova nenehno viša, tako da je na koncu visok 9 metrov. Na koncu rova je prehod do 4 metre globokega in 3,5 metre širokega vodnjakastega brezna, s približno 9 metrov visokim kaminom. Stene brezna in kamina so zelo lepo zasigane. V jami so se baje skrivali domačini pred Turki; med zadnjo vojno je dajala zavetje partizanom.

Starejša domačinka iz Raven, ki je lastnica zemljišča, kjer je jama, mi je povedala, da je nekdo nametal kamenje pred vhod, da pa ne ve, ne kdo in ne zakaj. Sprva nisem bil pozoren na to pripombo, šele v jami mi je bilo vse jasno. Takoj sem opazil, da je nekdo naredil manjši plato pred vhodom, in sicer tako, da je zagozdil nekaj debelejših vej med drevesa, ki rastejo pred vhodom. Tako je naredil pregrado, ki jo je zapolnil s kamenjem. Tudi v vhodnem rovu je bilo zloženo veliko kamenja. Narejena je en meter visoka stopnica. Ko pa sem pogledal v brezno, sem ugotovil, da je nekdo poglobil tla vsaj za en meter. V niši nad dnom sta bila kramp in lopata, s sicer zlomljenima držajema, na tleh pa sta ležali dve kovinski posodi, napolnjeni s kamenjem. Očitno sta bili pripravljene za transport iz brezna, a sta ostali na dnu. V brezno sta spuščeni dvojni, iz debelejših vej narejeni lestvi. Les je bil že močno strohnel in se je na obtežitev takoj zlomil, tudi orodje in posode so bili že zarjaveli. Za kaj torej gre? Ker v literaturi ne zasledimo nobenega poročila o kakih arheoloških raziskavah, je edina razlaga tega nesmiselnega početja ta, da je nekdo resnično verjel v legende in pravljice o zakladu, ki naj bi bil zakopan tudi v tej Ajdovski jami. Lotili so se kopanja v breznu. Predvidevam, da je od kraja šlo dokaj lahko. Potrebno je bilo odstraniti nametano ali podorno kamenje, ko pa so prišli do bolj zbitega material, so potrebovali orodje. Ves material so zložili pred jamo in v vhodni rov. Po svetlejših stenah se vidi, da so poglobili tla v breznu vsaj za en meter, potem pa so odnehali. Vsekakor do primarnih skalnatih tal niso prišli. Ali so garači spoznali pravilni pomen besede legende in razočarano odnehali z delom ali pa so resnično našli lonec zlatnikov, če že ne celo zlato tele, ne bomo nikoli izvedeli.